BEDRIJFSDOEL, BEDRIJFSREGELING EN BEDRIJFSPLAN IN DEN BOSCHBOUW

door

Dr J. R. Beversluis.

I. De noodzaak van een bedrijfsdoel en een bedrijfsregeling.
II. Het bedrijfsdoel.
1. Wat is het bedrijfsdoel bij goed boschbeheer?
2. Op welke wijze is het bedrijfsdoel te bereiken?
a. Hoe bereikt men de jaarlijks zooveel mogelijke gelijkheid in opbrengst?
b. Welke omloop is de voordeeligste?
III. De bedrijfsregeling. Het bedrijfsplan.

I. DE NOODZAAK VAN EEN BEDRIJFSDOEL EN EEN BEDRIJFSREGELING.

Boschbezit is voor sommigen een zakelijke kapitaalbelegging, voor anderen beteekent het vaak slechts de bevrediging van een aangenaam welstandsgevoel, de vervulling van aesthetische gevoelens, of jachtgenot, terwijl het voor weer anderen inhoudt het medewerken aan de verhooging van de voortbrenging van den bodem, met het doel bij te dragen in de houtvoorziening.

In vele gevallen zullen de doelstellingen niet scherp te scheiden zijn.

Is het een zakelijke kapitaalbelegging, dan spreekt het vanzelf dat de eigenaar zijn kapitaal rente wenscht te laten opbrengen. Hij zal daartoe het bosch moeten behandelen als een bedrijf, waarin hij leidend en regelend optreedt. Dit laatste is alleen mogelijk als hij een duidelijk bedrijfsdoel voor oogen heeft. Als eerste punten van het bedrijfsdoel zal hij moeten vaststellen welke houtsoorten hij zal gebruiken, en welken leeftijd hij de boomen zal moeten laten bereiken, vóórdat hij ze velt.

Ook zal hij bij voorkeur de rente van zijn belegde kapitaal zelf willen ontvangen, en op de gewone wijze, zooals bij andere belegging: jaarlijks. Het is duidelijk dat ter vervulling van deze wensch een zorgvuldige regeling van het bedrijf noodzakelijk is, en dat deze regeling vastgelegd moet worden in een bedrijfsplan.

Maar ook de bovengenoemde andere categorieën boschbezitters zullen hun bosch moeten behandelen en verzorgen, of zij zouden willen of niet: Immers, geen bosch heeft het eeuwige leven, en het is niet zeker dat er op de plaats waar oud bosch gestorven is, van nature nieuw bosch ontstaat, dat dien naam mag dragen. Evenzoo staat het met bosch, dat door natuurrampen (storm, insecten, zwammen, brand) beschadigd of vernietigd is.

Ook bij die onvermijdelijke behandeling en verzorging moet men een doel voor oogen hebben, anders weet men heelemaal niet wat er van het bosch worden zal. Al is dit doel slechts de instandhouding van fraai bosch, toch zal men ter bereiking ervan volgens eenig systeem of plan te werk moeten gaan.

Zulke boschbezitters zullen het begrip „bedrijf" niet aan hun bosch willen verbinden, hoogstens zullen zij van „beheer" willen spreken. Dit is echter een halfslachtig onderscheid, immers: Geheel en al onverschillig voor de financieele konsekwenties, verbonden aan boschbezit, zullen er vermoedelijk slechts weinigen zijn — en des te minder naarmate de lasten op kapitaalbezit drukkender worden.

Het bosch levert nu eenmaal bij velling geldelijke opbrengsten.

Vele boschbezitters zullen terecht die opbrengsten beschouwen, en gaarne aanvaarden, als een welkome bate tegenover de lasten en uitgaven. En waarom ook niet? Deze baten kunnen heel goed samen gaan met het streven naar zoo fraai mogelijk bosch. En dit zoo zijnde, waarom dan halfslachtigheid? Dan kunnen deze boschbezitters beter de volle konsekwentie trekken, en hun bosschen, evenals de beleggers, behandelen als een bedrijf volgens een daarbij passend bedrijfsplan.

Er is nog een ander motief voor deze konsekwentie: Nederland heeft een groote behoefte aan hout, welke slechts voor een klein deel uit eigen bosch bevredigd kan worden. Met een zoo groot mogelijke levering van hout uit eigen land is de Nederlandsche volkshuishouding gebaat. Hieraan zullen ongetwijfeld alle boschbezitters

willen medewerken.

Er gelijktijdig voor zorgen dat het bosch zooveel mogelijk bijdraagt in de houtvoorziening van Nederland, dat de boschbezitter zooveel mogelijk voordeel uit zijn bosch betrekt, en dat het bosch in aesthetisch opzicht zoo fraai mogelijk is, is alleen mogelijk als deze eischen vereenigd zijn in een duidelijk bedrijfsdoel, uitgewerkt zijn in een bedrijfsregeling, en de werkzaamheden noodzakelijk voor de voltrekking daarvan, vastgelegd zijn in een welovervogen bedrijfsplan.

II. HET BEDRIJFSDOEL.

1. Wat is het bedrijfsdoel bij goed boschbeheer?

Goed boschbeheer streeft ernaar om bij voortduring jaarlijks zooveel mogelijk gelijke hoeveelheden hout en gelijke bedragen in geld te verwerven. Zoodanig beheerd bosch vertegenwoordigt dan een kapitaal, dat in veilige belegging jaarlijks een gelijke rente oplevert (in hout en in geld).

Wordt in zulk een bosch in eenig jaar meer geoogst dan bovenbedoelde rente, dan is die overschrijding onttrokken aan het kapitaal. Indien het geheele aldus verkregen bedrag besteed wordt aan loopende uitgaven, dan is het kapitaal kleiner geworden, en zal in de toekomst ook de jaarlijksche rente kleiner zijn.

Nu kan dit kapitaal op verschillende wijze eigendom van den tegenwoordigen bezitter geworden zijn, en met die wijze wisselt ook het oordeel over de moreele toelaatbaarheid van bovenbedoelde onttrekking van kapitaal. Heeft een bepaalde persoon door eigen werkzaamheid het kapitaal bespaard, dat in bosch is vastgelegd, dan gaat het niemand iets aan wat hij met dit kapitaal doet.

Anders staat het met kapitaal dat niet zulk persoonlijk bespaard eigendom is.

Daar is bijv. boschbezit van staat, provincie of gemeente. Dat is eigendom van de gemeenschap van personen die georganiseerd is in het aangeduide publiekrechtelijke lichaam, en niet van de groep, die op een gegeven oogenblik daarin vervat is.

Ook door erving verworven kapitaal van eenigen omvang is, moreel gezien, geen strikt persoonlijk eigendom, zooals wel het geval was bij door eigen arbeid gewonnen kapitaal.

Zulk geërfd kapitaal is familie-kapitaal, waarvan de oogenblikkelijke bezitter zich als rentmeester (beheerder) moet beschouwen, op wien de plicht rust het kapitaal minstens in stand te houden, en daarvan slechts de rente te genieten.

Doch ook de kapitaalbezitter die deze moreele opvatting omtrent geërfd familiekapitaal niet, of niet ten volle, wil huldigen, en ook degene die door eigen arbeid kapitaal verwierf, zal er toch als regel naar streven het kapitaal onaangetast te laten, beseffende dat gebruik van kapitaal voor loopende uitgaven, hoezeer ook in gedeelten, tenslotte een eind maakt aan het kapitaal, en dus ook aan de inkomsten.

Op grond van voorgaande uiteenzetting komt men dus tot de gevolgtrekking waarmede begonnen werd:

Goed beheer van boschbezit beteekent dat blijvend jaarlijks zooveel mogelijk gelijke hoeveelheden hout en gelijke bedragen in geld verworven worden.

Dit sluit tevens in, dat het kapitaal, waarvan die opbrengst de rente is, onaangetast blijft.

In de bestaande maatschappelijke en economische verhoudingen wordt er naar gestreefd kapitaal een naar verhouding tot het risico zoo hoog mogelijke rente te doen opbrengen.

Dit feit mede in de beschouwing betrekkende, moet vorenstaande gevolgtrekking nog aangevuld worden met de vaststelling, dat de jaarlijksche opbrengst tevens een in verhouding tot het risico zoo hoog mogelijke rendeering van het in het bosch vastliggende kapitaal moet beteekenen.

Het antwoord op de onder 1 gestelde vraag luidt dus:

Het doel van boschbedrijf, waarbij het normale streven bij gebruik van kapitaal onder de bestaande maatschappelijke omstandigheden gevolgd wordt, is: de blijvende verwerving van jaarlijks zooveel mogelijk gelijke hoeveelheden hout en gelijke bedragen in geld, terwijl tevens deze jaarlijksche opbrengst een in verhouding tot het risico zoo hoog mogelijke rendeering van het in het boschbezit vastliggende kapitaal beteekent, en dit kapitaal zelve onverminderd in stand blijft.

(Volledigheidshalve zij opgemerkt, dat nog andere bedrijfsdoelen mogelijk zijn, die het kapitaal ook in stand houden. Zoo kan bijv. gestreefd wor-

den naar zoo groot mogelijke jaarlijksche opbrengst in houtmassa — naar zoo groot mogelijke jaarlijksche opbrengst aan zwaar hout — naar zoo hoog mogelijke jaarlijksche opbrengst in geld. Deze bedrijfsdoelen zien af van de hoogst mogelijke rendeering).

2. Op welke wijze is het bedrijfsdoel te bereiken?

Het antwoord op deze vraag wordt hieronder voor elk der beide in het schema genoemde onderdeelen afzonderlijk beredeneerd.

a. Hoe bereikt men de jaarlijks zooveel mogelijke gelijkheid in opbrengst?

De boomen moeten een zekere leeftijd hebben vóór zij een omvang hebben die hout van verlangde afmetingen levert.

Op grond van dit feit, en om te voldoen aan den eisch dat de opbrengst jaarlijks geoogst kan worden, moet het boschcomplex theoretisch dus zoodanig opgebouwd zijn, dat één gedeelte bezet is met boomen die dit jaar geoogst kunnen worden, een ander gedeelte met bosch dat 1 jaar jonger is, vervolgens een gedeelte dat 2 jaren jonger is, enzoovoorts, tot een laatste gedeelte dat thans bezaaid of beplant wordt en na het bereiken van bovenbedoelden leeftijd geoogst zal worden.

Als de vruchtbaarheid van den grond, en de groei van de boomen, overal even goed is, zijn deze verschillende gedeelten dus alle even groot, en hebben deze elk een oppervlakte ten bedrage van de totale oppervlakte gedeeld door het aantal jaren van bovenbedoelden leeftijd.

Bij dien opbouw van het boschcomplex kan men blijvend, in voortdurende opvolging omloopend van het eene naar het andere gedeelte, jaarlijks een gelijke hoeveelheid oogsten. Dien leeftijd dien men de boomen laat bereiken, tevens dus het aantal jaren waarin de oogst een omloop over de geheele oppervlakte heeft gemaakt, om daarna weer bij het punt van uitgang te beginnen, heet *omloopsleeftijd*, kortweg: *omloop*.

Dit deel van het bedrijfsdoel is dus te bereiken door ervoor te zorgen dat de oogst, wat de verdeeling over het terrein betreft, in het tijdsverloop van één omloop de geheele oppervlakte bestreken heeft.

b. Welke omloop is de voordeeligste?

Anders geformuleerd luidt deze vraag: bij welken omloop is het rendement van de in het boschbedrijf vastliggende kapitalen zoo hoog mogelijk?

Om deze vraag te beantwoorden is het nuttig eerst een andere vorm van grondgebruik in beschouwing te nemen, en wel een tuindersbedrijf.

Iemand die een tuindersbedrijf wil beginnen, moet daarvoor grond koopen of huren. Om te kunnen beoordeelen welke prijs hij als koopsom of huur van den grond kan betalen, zal hij een verlies- en winstrekening moeten opmaken, waarin alle kosten tegenover de mogelijke baten gesteld worden. Onder de kosten behoort ook het bedrag van een jaar rente over de grondwaarde, of een jaar huur van den grond (pacht).

Alle overige posten aan kosten en baten zijn tevoren bekend, doch het bedrag aan rente of pacht voor het gebruik van den grond dat besteed zal kunnen worden, opdat nog een verdienste voor hem overblijft, kan pas als sluitpost van zulk een verlies- en winstrekening becijferd worden.

Men zal misschien willen tegenwerpen dat een aspirant-tuinder waarschijnlijk zulk een berekening niet opstelt, want dat hij zal moeten betalen wat in de betrokken streek als koopsom of pacht gevraagd wordt. Dit is echter slechts schijnbaar een tegenwerping. Als die vraagprijzen niet passen in genoemde rekening zou het ondergang beteekenen voor dengene die ze betaalde. In normale tijden en omstandigheden leerde echter op z'n minst de ervaring hoe hoog deze als uiterste kunnen zijn, en die ervaring is niet anders dan de uitkomst van bovenbedoelde rekening, meer of minder in feite opgemaakt.

Precies zoo staat het met de verlies- en winstrekening van een boschbedrijf. Alleen is de rekening minder eenvoudig, omdat tusschen aanplant en oogst een groot aantal jaren verloopt.

Ook voor het boschbedrijf geldt dus ten aanzien van de verlies- en winstrekening, dat daarop als voorloopig onbekende kostenpost staat: rente van de grondwaarde, of huur van den grond, en dat deze post pas ingevuld kan worden na boeking van alle andere, reeds bekende, posten, en — als resultaat daarvan.

Voor het boschbedrijf is het dus zaak om vast te stellen bij welken omloop de verlies- en winstrekening een zoo hoog mogelijk bedrag aan rente of huur voor het gebruik van den grond toelaat.

Immers: de eigenaar van den grond wil deze zoo hoog mogelijk gewaardeerd zien, of die eigenaar nu de boschbezitter zelf is, of een ander.

Als maatstaf voor het voordeeligste bedrijf geldt dus *rekenkundig die omloop, welke de hoogste grondwaarde tot resultaat heeft.*

Ten aanzien van de vaststelling van den omloop moge nog het volgende opgemerkt worden:

In de voorgaande uiteenzetting is uitsluitend gesproken over de rekenkundig bepaalde finantieel voordeeligste omloop.

Het is mogelijk dat er tegen de op die wijze berekende omloop op grond van andere overwegingen bezwaar gemaakt moet worden.

Wanneer bijv. de berekening een zeer lagen omloop als de financieel voordeeligste aanwijst, zoodat de velling uitsluitend lichte sortimenten zou opleveren, is het duidelijk dat die omloop niet aanvaard kan worden. Immers, indien algemeen die omloop toegepast werd, zou het aanbod van die lichte sortimenten zóó overdadig groot worden; dat dit boven de behoefte zou uitgaan, zoodat ten eerste de prijs sterk zou dalen, en ten tweede een groote hoeveelheid onverkoopbaar zou zijn. De finantieele berekening, die op „normale" prijzen en volledige afzet berust, verliest dus voor dien omloop haar geldigheid.

Aanvaardbaar is slechts de in voordeeligheid op de eerstberekende volgende omloop, waarbij de velling een verscheidenheid van sortimenten levert, waarvan de afzet onder normale omstandigheden als gewaarborgd aangenomen mag worden.

Mogelijk is dan nog dat de laatstbedoelde omloop uit bedrijfstechnische overwegingen bezwaren ontmoet, omdat gevreesd moet worden dat hij te kort is om het behoud van het productievermogen van den grond te waarborgen.

Is het niet mogelijk bedrijfstechnische methoden en maatregelen te vinden die bij behoud van dien omloop die vrees onnoodig maken, dat zal men een langeren omloop vaststellen, die echter zoo weinig mogelijk zal moeten afwijken van den finantieel voordeeligsten.

III. HET BEDRIJFSPLAN. DE BEDRIJFSREGELING.

Uit het voorgaande blijkt dat vaststelling van den (voordeeligsten) omloop het eerste is, wat geschieden moet, wil men het bedrijf nader gaan regelen.

Met dezen omloop als grondslag, is de hoogst mogelijke rentabiliteit gewaarborgd, en kan men nu verder het bedrijf zoodanig regelen dat ook overigens aan het bedrijfsdoel, zooals dat op bl. 2 omschreven is, voldaan wordt.

Dit is het werk van de *bedrijfsregeling*, neergelegd in het *bedrijfsplan*.

Hierover nader in latere artikelen.

Nederlandsche Spoorwegen

Bij de Afdeeling Stedebouw van den Dienst van Economische Zaken kan geplaatst worden

een Wageningsch Ingenieur

De werkzaamheden betreffen de landschappelijke verzorging van den spoorweg c.a. in het beeld van stad en land.

Sollicitaties met uitvoerige inlichtingen in te zenden aan den Algemeenen Dienst, 2e Afdeeling te Utrecht.